

Klageinstanser er god økonomi, det gør regeringen klogt i at huske

Børsen den 4 maj 2023

Forleden varslede regeringen med et forslag om, at minkavlere der grundlovsstridigt fik deres erhverv lukket ned i 2020, måske allerede kan få erstatning næste år. Regeringens pris, for at erstatningen ikke forsinkes til mindst syv år, er, at avlerne frasiger sig muligheden for at klage.

På samme vis har Folketinget de seneste år forsøgt at begrænse klagemulighederne ved for eksempel ejendomsvurderinger, udbudsregler og kystbeskyttelse. Mens jurister af gode grunde har advaret om svækkelsen af borgernes retssikkerhed, er der grund til at advare af en helt anden grund: Klageinstanser mod det offentlige er god økonomi.

Muligheden for at klage over offentlige afgørelser og embedsskik er et historisk særtræk ved de nordiske samfund. I Danmark blev retten til at klage indført af Frederik den 4. i 1710, hvor alle borgere fik muligheden for at klage til kongen i audiens hver onsdag formiddag.

I Sverige havde kongen flere år forinden indført en lignende mulighed, og borgerne i begge lande viste sig villige til at bruge den. Borgernes klager, og det faktum, at myndighederne blev tvunget til at tage dem alvorligt, bidrog væsentligt til, at de nordiske lande fra 1800-tallet havde udviklet bemærkelsesværdigt velfungerende retsvæsner og effektive embedsværk.

På langt sigt er gode institutioner en af de stærkeste forklaringer på, hvorfor nogle lande bliver rigere end andre. Det gælder både for lande, der historisk har været velfungerende og for tidligere kolonier med gode institutioner.

Som topøkonomerne Daron Acemoglu og James Robinson for eksempel har vist, var Botswanas unikke klageinstitutioner vigtige for, at landet - der ved uafhængighed i 1966 havde 12 kilometer asfalteret vej - i dag har et velstandsniveau, der matcher flere europæiske lande. At fem lande i en kold, nordlig udkant af Europa er blandt verdens rige, skyldes ligeledes vores fremragende institutioner.

Over årtierne er onsdagsaudiensen forvandlet til ombudsmænd og formaliserede klagemuligheder, blandt andet gennem domstolene.

Problemet er dog, at klageinstanser altid har været politisk besværlige - ingen politikere og få ledende embedsmænd har lyst til at støtte institutioner, der kan afsløre fusk, sjud og forfejlet politik.

Et eksempel, der kan vise sig dyrt for tusindvis af danskere, er de nye boligvurderinger, hvor klagefristen er blot fire uger, selvom eksperter peger på, at fejl nærmere er reglen end undtagelsen i systemet.

Solide retsvæsner og embedsværk er forudsætninger for, at virksomheder og borgere investerer innovativt og på langt sigt. Og effektive klageinstanser er forudsætninger for, at disse institutioner forbliver effektive og fri for korruption og politisk indblanding. Udfordringen i Danmark i dag er

derfor at tvinge Folketinget til at bevare borgernes effektive og direkte adgang til at klage. Ellers bliver vi alle fattigere.

Christian Bjørnskov